

Bożena Sieradzka-Baziur, Joanna Koziol

**JAK POPROSIĆ POLAKA O POMOC,
JAK MU COŚ ZAPROPONOWAĆ, JAK WYRAZIĆ SVOJĄ SUGESTIĘ?
– ZDANIA PODRZĘDNE ZE SPÓJNIKAMI *żeby, aby, ażeby, by, gdyby***

Pomysł napisania tego artykułu zrodził się w trakcie dwóch rozmów z prof. Zofią Kaletową i prof. Sekiguchi Tokimasą. Zofia Kaletowa jest autorką nowego podręcznika do nauczania cudzoziemców gramatyki języka polskiego. Podręcznik ten jest obszernym i ciekawym kompendium wiedzy z zakresu gramatyki polskiego języka dla studenta zagranicznego, a także dla nauczycieli naszego języka. W naszym artykule przedstawimy kilka ćwiczeń do jednej tylko części tego podręcznika, a mianowicie do pewnego typu zdań podrzędnych, wyrażających prośbę, życzenie, rozkaz, propozycję, sugestię, radę, objaśnionych na s. 409–411.

Wybór tego a nie innego materiału jest natomiast wynikiem rozmowy z prof. Sekiguchi Tokimasą. Stwierdził on, podobnie jak często wielu nauczycieli naszego języka, że studenci zagraniczni mają poważne problemy ze zrozumieniem i używaniem tego, jakże użytecznego przecież, typu zdań.

Zanim jednak przedstawimy propozycję ćwiczeń do wybranego przez nas materiału gramatycznego, pokażemy pokrótce, jak to zagadnienie zostało opracowane w niektórych podręcznikach do nauki języka polskiego jako obcego. W książkach dla studenta, które wybrałyśmy do analizy, występują objaśnienia zagadnień gramatycznych w języku polskim (podręcznik J. Kucharczyka, K. Kozak i J. Pyzika oraz W. Martyniuka), a także w języku angielskim (podręczniki W. Miodunki oraz M. Grali i W. Przywarskiej). W podręcznikach tych podaje się zwykle wzór odmiany spójnika *żeby*; nie zawsze, niestety, jest to pełny paradygmat; zwraca też uwagę to, że po tym spójniku pojawiają się formy czasu przeszłego. Tylko w jednym z podręczników wspomina się, że faktycznie, po spójniku pojawia się imiesłów czasu przeszłego. Autorzy podręczników podają przykłady, mające ułatwić pracę

uczącym się tego zagadnienia. Zwykle dobór przykładów jest trafny, jednak zwraca uwagę w jednym z nich operowanie tylko formami rodzaju męskiego w zdaniach podrzędnych. Wydaje się, że formy rodzaju żeńskiego i nijakiego są dla studentów trudniejsze do opanowania. Analizowane zdania podrzędne omawiane są łącznie z trybem rozkazującym i mową zależną, ćwiczenia też są opracowane pod tym kątem.

Po tym krótkim przeglądzie sposobów opracowania interesującego nas zagadnienia w podręcznikach do nauki języka polskiego przechodzimy do właściwego tematu naszego referatu, a mianowicie do propozycji ćwiczeń gramatyczno-słownikowych zawierających zdania podrzędne złożone ze spójnikami *żeby*, *aby*, *ażeby*, *by*, *gdyby*. Wzorem dobrego podręcznika do nauczania gramatyki języka angielskiego jako obcego jest dla nas książka Raymonda Murphy: *English Grammar in Use. A Self Study Reference and Practice Book for Intermediate Students* wydana w Cambridge w 1985 r. W podręczniku tym autor po części przykładowej podaje część praktyczną w postaci kilku różnorodnych ćwiczeń. Student może bardzo szybko sprawdzić, czy wykonał je dobrze dzięki kluczowi umieszczonemu w tej książce.

Tak więc sądzimy, że drugie wydanie podręcznika Zofii Kaletowej mogłoby zostać uzupełnione o część ćwiczeniową poprzedzoną sumarycznym zestawieniem materiału gramatycznego. Mogłoby się składać z trzech części:

1. Obszerna informacja gramatyczna – przedruk podręcznika autorki.
2. Sumaryczne zestawienie materiału gramatyczno-leksykalnego.
3. Ćwiczenia praktyczne o charakterze komunikacyjnym skorelowane z sumarycznym zestawieniem materiału gramatyczno-leksykalnego oraz klucz do tych ćwiczeń, który może stać się odrębną częścią podręcznika.

PROPOZYCJA SUMARYCZNEGO ZESTAWIENIA MATERIAŁU GRAMATYCZNO-LEKSYKALNEGO DOTYCZĄCEGO ZDAŃ PODRZĘDNYCH ZE SPÓJNIKAMI: *żeby*, *aby*, *ażeby*, *by*, *gdyby* WYRAŻAJĄCYCH PROŚBĘ, ŻYCZENIE, ROZKAZ, PROPOZYCJĘ I RADĘ

Charakterystyka konstrukcji

Budowa: zdanie nadrzędne – spójnik – zdanie podrzędne
(zdanie 1) (zdanie 2)

TYP PIERWSZY: różne podmioty w zdaniach

Zdanie nadrzędne (zdanie 1)

W zdaniu nadrzędnym może wystąpić czas teraźniejszy, przeszły lub przyszły, tryb przypuszczający, rozkazujący, wyraz modalny, forma nieosobowa czasownika na *-no*, *-ono*, *-to*.

Alfabetyczne zestawienie czasowników, zwrotów i wyrazów modalnych występujących w zdaniu nadrzędnym i implikujących zdania podrzędne omawianego rodzaju: *być* (byłoby np. *dobrze, korzystnie* itd.); *chcieć dać* (np. *propozycję, projekt, pomysł*)/(po)dać *kazać; mówić/powiedzieć* + C; *najwyższy czas; nalegać; namawiać/namówić* + B; *ostrzegać/ostrzec; pragnąć/(za)pragnąć; prosić/poprosić* + B; *proponować/zaproponować* + C; *radzić/poradzić* + C; *rozkazywać/rozkazać* + C; *sugerować/zasugerować* + C; *trzeba; wypada; zabiegać* (o to); *zachęcać/zachęcić; zależeć; zezwalać/zezwoić; żądać/zażądać; życzyć*.

PROPOZYCJA ĆWICZEŃ PRAKTYCZNYCH SKORELOWANYCH Z SUMARYCZNYM ZESTAWIENIEM MATERIAŁU GRAMATYCZNO-LEKSYKALNEGO

TYP PIERWSZY (różne podmioty w zdaniach)

1. Proszę uzupełnić zdania odpowiednimi formami spójnika *żeby*.

Wzór: *Koleżanki prosiły mnie, żebym podlala kwiatki.*

1. Proszę cię, poszedł ze mną do kina.
2. Ojciec poprosił, zajął się naprawą samochodu.
3. Ciocia Mela prosiła mnie wielokrotnie, się z nim nie spotykała.
4. Proście o to, mogli zdawać ten egzamin po wakacjach.
5. Zostaliśmy poproszeni o to, zajęli się organizacją wyjazdu do Paryża.
6. Oni poprosili o to, jeszcze raz mogli pójść na tę wystawę.

2. Proszę wstawić odpowiednie formy czasowników *iść, mówić, zachowywać się, wynosić, wrócić, obejrzeć*.

Wzór: *Nalegam, abyście obejrzeli tę wystawę! Już byliśmy tam.*

- a) 1. Proszę cię o to, abyś ze mną do teatru dziś wieczorem.
2. Niestety jestem zajęta.
- b) 1. Proszę was o to, abyście nie im o tym.
2. Ale my przecież nie znamy wcale tej sprawy.
- c) 1. Proszę cię o to, abyś się cichiej.
2. Przepraszam. Czasami jestem tak zapracowany, że nie myślę o innych.
- d) 1. Janku! Chcę, abyś śmieci.
2. Już idę, mamo!
- e) 1. Chciałbym, abyście dziś wcześniej.
2. Postaramy się, bądź pewna!

3. Uzupełnij dialog odpowiednimi formami **żeby** oraz czasowników **chcieć**, **poprosić**, **proponować**, **nalegać**.

Wzór: Jestem w trudnej sytuacji. Oni **nalegają** bardzo mocno, **żeby**m sprzedał ten dom.

1. A: Naprawdę nie wiem, co robić. Ona mnie ciągle okłamuje.
B: Czy nie możesz jej o to, była z tobą szczerą?
2. A: Sądzę, że nie zrozumiałaby tej prośby.
B: Wobec tego jej matkę o to, mogli gdzieś wspólnie wyjechać i porozmawiać.
3. A: Jej matka mi nie ufa.
B: więc swojej narzeczonej, zastanowiła się nad waszym związkiem.
4. A: Ale prawdę powiedziawszy, ten układ mi odpowiada.
B: Chyba się zdenerwowała. Sam sobie wymyślasz problemy.

4. W podanym niżej tekście podkreślone formy trybu rozkazującego proszę przekształcić według wzoru (**prosiła**, **nalegała**, **pragnęła**, **proponowała**, **życzyła** **sobie**, **chciała**).

Wzór: „Kup chleb!” Ona **poprosiła** mnie, **żeby**m **kupił/kupila** chleb.

Pani Anna musi wyjechać na kilka dni. Ponieważ dobrze zna swojego męża, zostawiła mu kartkę, w której przypomina mu o ważnych sprawach: „Andrzeju! Pamiętaj – **podlewaj** kwiatki co drugi dzień, **zapłać** za mieszkanie, **zamykaj** okna, **zadzwoń** do cioci Krysi i **posprzątajcie** z Michałem garaż. Bawcie się dobrze.

Pani Anna Anna

1.
2.
3.
4.
5.

TYP DRUGI (ten sam podmiot)

5. Podane niżej zdania proszę przekształcić według wzoru:

Wzór: Szef sugeruje (**dłużej** **dziś** **pracować**)

Szef sugeruje: **żeby** **dziś** **dłużej** **pracować/pracowano**.

1. Studenci proszą, (zmienić program studiów).
.
2. Andrzej sugeruje, (wyjechać w góry).
.

3. Dziewczyny nalegały, (w miarę możliwości posprzątać po imprezie).
.....
4. Lekarzowi zależało na tym, (wysłać próbki leków).
.....
5. Policjanci żądali, (dofinansować ich resort).
.....

6. Proszę dokończyć podane niżej zdania.

Wzór: Matka prosiła, **żeby ugotować/ugotowano obiad**.

1. Klienci domagali się,
2. W prasie sugerowano,
3. Organizacje charytatywne prosiły,
4. Kolega chciał,
5. Adam zaproponował,
6. Lekarz radził,

7. Podany niżej tekst proszę uzupełnić odpowiednią formą spójników **żeby**, **aby** oraz podanych czasowników: **blądzić, poznać, jechać, wyjechać, mieszkać, zdecydować, poradzić, skończyć, kupić, poprosić, wyjechać, umieć**, (poziom zaawansowany).

Wzór: Ewa wie, że tylko wtedy byłoby jej naprawdę dobrze, gdyby zamieszkała w **Warszawie**.

1. Zawsze zależało jej na tym, **żeby mieszkać** w dużym mieście, dobrze się ubierać, mieć dobrą pracę. Mieszka teraz w małej wiosce na południu Polski, ma 35 lat, jest samotna, bez zawodu ale pełna optymizmu. 2. Wciąż myśli o tym, co zrobić, . . . do stolicy. 3. Jest pewna, że to już najwyższy czas, . . . , co powinna zrobić. 4. Prosiła swoje przyjaciółki, . . . jej . . . jak ma zmienić swoje życie. 5. Marta sugerowała, . . . kurs komputerowy i językowy, . . . wujka o pieniądze, . . . i . . . 6. Ala zaproponowała, . . . razem. 7. Ale Ewa nie życzy sobie tego, . . . ktoś z nią . . . 8. Nie zamierza się zbytnio przemęczać, tylko po to, . . . język obcy i . . . obsługiwać komputer. 9. Matka Ewy ostrzegała ją, . . . nie . . . w chmurach, gdyż to może się źle skończyć. Ewa nie słuchała rad i sugestii. Wie, że lepiej jest marzyć, aniżeli realizować swoje plany. No cóż, każdemu wolno marzyć!

KLUCZ DO ĆWICZEŃ

1. 1 – *żebyś*; 2 – *żeby*; 3 – *żebym*; 4 – *żebyście*; 5 – *żebyśmy*; 6 – *żeby*;
2. a) *poszła*; b) *mówili/mówiły*; c) *zachowywał*; d) *wyniósł*; e) *wrócili/wróciły*;
3. 1 – *poprosić* *żeby*; 2 – *poproś* *żebyście*;
3 – *zapropionuj* *żeby*; 4 – *chcesz, żebym*;
4. *Pani Anna* – (*prosiła, nalegała, pragnęła, życzyła sobie, chciała*), *żeby*
1 – *podlewał*; 2 – *zapłacił*; 3 – *zamykał*; 4 – *zadzwoił*; 5 – *posprzątał*;
5. 1 – *żeby zmienić/zmieniono*; 2 – *żeby wyjechać/wyjechało*; 3 – *żeby posprzątać/posprzątano*; 4 – *żeby wysłać/wysłano*; 5 – *żeby dofinansować/dofinansowano*;
6. 2 , *żeby wyjechać*; 3 , *żeby zdecydował*;
4 , *żeby poradziły*; 5 , *żeby skończyła*,
. *poprosiła* , *kupiła* *i wyjechała*;
6 , *żeby wyjechały*; 7 , *aby*
jechał; 8 , *żeby poznać* *i umieć*;
9 , *żeby nie błędziła*.

WNIOSKI

Przygotowywaniu ćwiczeń do teoretycznego podręcznika Zofii Kaletowej pt. *Gramatyka języka polskiego dla cudzoziemców* towarzyszyła refleksja dotycząca potrzeb, celów i zasad tworzenia zbiorów ćwiczeń do istniejącego już kompendium informacji na jakiś temat. Z pewnością podręczniki ćwiczeniowe ułatwiają zrozumienie i opanowanie materiału przez studentów. Dołączenie klucza do ćwiczeń pozwala na samodzielną pracę i nie wymaga stałych kontaktów z lektorem oraz daje szybką orientację studentowi w postępach w nauce języka polskiego. Z drugiej zaś strony opracowanie ćwiczeń do części teoretycznej pozwala na dokonanie oceny, czy omówienie materiału gramatycznego jest wystarczająco dokładne i jasne. Opracowanie w ten sposób jednej, wybranej części podręcznika Z. Kaletowej skłania nas do stwierdzenia, że jest ono w pełni wystarczające do stworzenia drugiej, ćwiczeniowej części tego podręcznika.

LITERATURA

- Graża M., Przywarska W., 1978, *Z polskim na co dzień. An Intermediate Polish Course for English Speakers*, Warszawa
- Kaleta Z., *Gramatyka języka polskiego dla cudzoziemców*, Kraków 1995
- Kozak K., Pyzik J., 1988, *Ćwiczenia z gramatyki funkcjonalnej języka polskiego dla cudzoziemców*, cz. 1, Czasownik, Kraków
- Kucharczyk J., 1994, *Już mówię po polsku*, Łódź
- Martyniuk W., 1991, *Mów do mnie jeszcze*, Kraków
- Miodunka W., 1993, *Cześć, jak się masz?*, Kraków
- Murphy R., 1985, *English Grammar in Use. A Self Study Reference and Practice Book for Intermediate Students*, Cambridge
- Rudzka B., 1988, *Wśród Polaków*, cz. 2, Lublin